

Валерія Радзивілюк

докторка юридичних наук, професорка,
професорка кафедри господарського права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
(Київ, Україна)
vradziv@hotmail.com

DOI: 10.33498/Юощ-2019-08-107

УДК 346.1:347.736

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗМІНИ ЦІЛЬОВОЇ СПРЯМОВАНOSTІ НОВІТНЬОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО БАНКРУТСТВО

АНОТАЦІЯ. На розвиток правового регулювання відносин банкрутства впливають, як правило, не лише політичні, а й переважно соціально-економічні фактори. Тому завжди актуальною є проблема, пов'язана з вирішенням питання, наскільки національна система банкрутства відповідає рівню соціально-економічного розвитку нашої країни, який нині характеризується довготривалим перехідним періодом до розвинутих ринкових відносин. Такі внутрішні обставини створюють сприятливе середовище для перерозподілу власності та масових банкрутств. При цьому ущемляються інтереси не лише тих чи інших учасників відносин банкрутства, а й інтереси держави як регулятора ринку. Досягнення балансу інтересів сторін та учасників відносин банкрутства задля ефективного, оптимального їх правового регулювання є основною метою, досягнути яку прагнуть законодавці всіх сучасних країн світу.

Метою статті є дослідження норм новітнього законодавства про банкрутство, зміст яких дасть змогу визначити, до якої з систем банкрутства воно належить, а отже, з'ясувати надійність правової захищеності головних діючих осіб відносин банкрутства; викладення власного бачення щодо напрямів вдосконалення відповідних норм вітчизняного законодавства про банкрутство, що буде сприяти подоланню проблем, які можуть виникнути при реалізації його норм на практиці.

Встановлено, що з прийняттям новітнього законодавства про банкрутство правова регламентація відносин, пов'язаних із неплатоспроможністю, банкрутством боржника вступила в нову фазу свого розвитку. У зв'язку з цим актуальною є відповідь на запитання: яка цільова спрямованість новітнього законодавства про банкрутство України, чи міститься у його нормах достатньо положень, що можуть сприяти вирішенню проблем, які виникають при перерозподілі прав сторін та учасників відносин банкрутства? Перерозподіл прав сторін та учасників відносин банкрутства, ступінь захищеності їхніх інтересів, збалансований розподіл втрат між ними стають найважливішими питаннями в системі національного правового регулювання відносин, пов'язаних із неплатоспроможністю та банкрутством. Саме тому ці питання потребують подальшого дослідження.

© Валерія Радзивілюк, 2019

Валерія Радзивілюк

Авторка доходить висновку, що процеси, які відбуваються у соціально-економічному середовищі провідних країн світу, обумовлюють зміну норм, що регламентують відносини неплатоспроможності боржника та його банкрутства (неспроможності). Нині захист прав кредиторів – хоча й основне завдання унормування названих відносин, але не єдине, адже норми законодавства про банкрутство (неспроможність) покликані збалансовано захищати інтереси сторін, учасників цих відносин: працівників боржника, інвесторів, засновників (учасників) боржника та інших, а також сприяти збереженню сталості національної економіки.

Ключові слова: законодавство про банкрутство; відносини банкрутства; боржник; кредитори; баланс інтересів сторін.

Аналіз новітнього законодавства про банкрутство України свідчить про те, що вітчизняний законодавець замість того, щоб провести ретельну роботу з його вдосконалення та подолання недоліків і прогалин, провів чергову реформу названого законодавства. Її результатом стало прийняття першого кодифікованого акта – Кодексу України з процедур банкрутства (далі – Кодекс)¹, норми якого присвячені регламентації відносин банкрутства. Через документ у вітчизняному законодавстві про банкрутство з'явилися нові недоліки та прогалини. Деякі новели Кодексу дійсно спрямовані на подолання тих недоліків і прогалин, що існували та існують у чинному законодавстві. Проте він містить такі концептуальні зміни, наявність яких у ньому не можна пояснити лише метою вдосконалення законодавства про банкрутство. Вважаємо, що ціла низка новел Кодексу може сприяти виникненню таких проблем, з якими раніше не стикалися ні боржник, ні кредитори, ні інші учасники відносин банкрутства, ні економіка нашої країни загалом.

Враховуючи зазначене, актуальність статті та перспективи подальшого дослідження теми вбачаються, передусім, у її своєчасності та пов'язані з нагальною потребою створення ефективного механізму правового регулювання банкрутства у нашій країні.

Що ж стосується ступеня наукової розробки проблем, пов'язаних із новітнім унормуванням відносин банкрутства, то нині ми маємо певну кількість досліджень вітчизняних науковців (зокрема, О. Бірюкова, А. Бутирського, В. Джуна, Б. Полякова, П. Пригузи), у яких розглядаються новели Кодексу. Водночас науковці не мають єдиного, узагальненого бачення наслідків, що можуть бути при реалізації новел Кодексу на практиці, та шляхів вирішення цих проблем.

Метою дослідження є аналіз норм новітнього законодавства про банкрутство, зміст яких дасть змогу визначити, до якої з систем банкрутства воно належить, а отже, з'ясувати надійність правової захищеності голов-

¹ Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18 жовтня 2018 р. № 2597-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19>> (дата звернення: 06.06.2019).

них діючих осіб відносин банкрутства; викладення власного бачення щодо напрямів удосконалення відповідних норм вітчизняного законодавства про банкрутство, що сприятиме подоланню проблем, які можуть виникнути при реалізації його норм на практиці.

На тлі ейфорії, яка пов'язана з розповсюдженням новітнього національного законодавства про банкрутство на фізичних осіб, поза увагою залишилася зміна його моделі та цільової спрямованості. Відбулося перетворення законодавства про банкрутство щодо основної категорії боржників – тих, хто має статус юридичної особи та є суб'єктами комерційної діяльності, на законодавство, що має яскраво виражену прокредиторську спрямованість.

Досить значні відмінності національних систем банкрутства (неспроможності) дали змогу науковцям на підставі такого критерію, як мета національного законодавства про банкрутство (неспроможність), виділити декілька систем банкрутства (неспроможності): від ультрапрокредиторської до ультрапродебіторської, між якими містяться системи, що спрямовані на переважний захист інтересів кредиторів або боржників і так звані нейтральні системи банкрутства, у межах яких відбувається збереження балансу інтересів як боржника, так і його кредиторів.

Щоб визначитися, до якої системи належить новітнє національне законодавство про банкрутство, слід звернутися до таких характеристик, які визначають його цільову спрямованість. До них можна віднести: критерії банкрутства; умови відкриття провадження у справі про банкрутство; коло осіб, на яких розповсюджується законодавство про банкрутство; коло осіб, до яких застосовуються спеціальні положення названого законодавства; правове становище кредиторів; дотримання принципу процесуального плюралізму тощо.

Одним із основних показників належності тієї чи іншої систем банкрутства (неспроможності) до дотримання балансу інтересів боржників та кредиторів є, на нашу думку, законодавче визначення критеріїв відкриття провадження у справі про банкрутство.

Сучасне законодавство про банкрутство (неспроможність), конкурсне законодавство зарубіжних країн як матеріально-правову умову порушення відповідного провадження щодо суб'єктів комерційної діяльності використовує критерій неплатоспроможності – нездатності боржника виконати поточні грошові зобов'язання перед кредиторами. Саме цей критерій вперше був легально введений Комерційним кодексом Франції 1807 р., де основним критерієм неспроможності визнано припинення боржником платежів замість критерію неоплатності.

Валерія Радзивілюк

Про нагальну необхідність застосування саме цього критерію зазначали дослідники питань банкрутства ще у ХІХ ст.: '<...> недостатність майна як основа конкурсного провадження не відповідає умовам економічного обороту'².

Критерієм банкрутства у вітчизняному законодавстві є неплатоспроможність. При визначенні матеріально-правових умов відкриття провадження у справі про банкрутство законодавець обмежується лише вказівкою на те, що, за загальним правилом, для боржників, які мають статус юридичної особи такою умовою є нездатність боржника виконати свої грошові зобов'язання перед кредиторами, строк виконання яких настав, не інакше, як через застосування процедур, передбачених ст. 1 Кодексу.

Новітнє вітчизняне законодавство, на відміну від двох останніх редакцій³ Закону України "Про банкрутство"⁴, не обмежує цю матеріально-правову умову відкриття провадження у справі про банкрутство ні часовими, ні кількісними межами.

З урахуванням змін, що відбулися у діловому обороті наприкінці минулого століття, законодавству країн із розвинутою економікою притаманна тенденція такої побудови моделі банкрутства, щоб провадження було відкрито якомога раніше з метою запобігання кризових фінансових ситуацій у боржника, збереженню бізнесу боржника та погашення вимог його кредиторів.

Проте економіка нашої країни перебуває у кризовому стані, а якщо так, то чи варто використовувати таку матеріально-правову умову відкриття провадження у справі про банкрутство, яка не має ні часових, ні кількісних меж? Чи є така матеріально-правова умова оптимальною для відкриття провадження при сучасному стані вітчизняної економіки?

З одного боку, така матеріально-правова підстава відкриття провадження у справі про банкрутство, як неплатоспроможність, дає змогу якомога раніше відкрити провадження, вчасно встановити контроль над майном боржника, що, зі свого боку, дасть можливість (при наявності відповідних підстав) відновити платоспроможність боржника, не допустити "розпилення" його активів та суттєво вплинути на розмір задоволення вимог кредиторів.

Проте є й інший бік, що пов'язаний із введенням у національне законодавство цієї досить лаконічної підстави, котра не має спеціальних

² Габриэль Шершеневич, *Конкурсный процесс* (Статут 2000) 89.

³ Про внесення змін до Закону України "Про банкрутство": Закон України від 30 червня 1999 р. № 784-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 42-43. Ст. 378; Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 4 травня 1992 р. № 2343-XII <<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>> (дата звернення: 05.06.2019).

⁴ Про банкрутство: Закон України від 14 травня 1992 р. № 2343-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 31. Ст. 440.

часових і кількісних бар'єрів. По-перше, незважаючи, зокрема, на норми статей 39 і 90 Кодексу, існує значна можливість відкриття провадження у справі про банкрутство проти цілком спроможних боржників. Реальною загрозою в національних умовах може стати зловживання з боку кредиторів, для яких бізнес або майнові об'єкти того чи іншого боржника становлять інтерес, зокрема і з погляду знищення такого боржника, усунення з ринку, заволодіння його майном тощо. Тобто неплатоспроможність боржника як підстава відкриття провадження прокладає у реаліях сьогодення шлях кримінальному перерозподілу власності, може стати найпростішим і найдешевшим "способом" приватизації. По-друге, сам факт відкриття провадження у справі про банкрутство зменшує вартість майна боржника, підриває його ділову репутацію, що, зі свого боку, призводить до дестабілізації господарської діяльності, навіть може завдати шкоди функціонуванню відповідної галузі економіки, особливо коли боржником є велика комерційна організація. По-третє, застосування зазначеної підстави не дає можливості враховувати специфіку діяльності конкретного боржника, що має статус юридичної особи. По-четверте, ознайомлення з положеннями зарубіжного законодавства про банкрутство, неспроможність країн – основних представників світових правових систем, дає можливість дійти висновку, що в названому законодавстві використовуються як кількісні, так і часові обмежувачі. Зокрема, у США клопотання про відкриття примусової процедури банкрутства кредиторами можливе, якщо розмір незабезпеченої вимоги, або вимоги забезпеченої у частині, не покритій забезпеченням, становить не менш 5 тис. доларів. Визначення мінімального розміру суми вимог кредиторів передбачено англійським Законом 1986 р. – клопотати про початок провадження мають право тільки ті кредитори, вимоги яких до боржника становлять не менше ніж 750 фунтів стерлінгів⁵. Комерційний кодекс Франції встановлює неспроможність як неможливість виконання боржником прийнятих на себе грошових зобов'язань протягом 45 днів (ст. L. 631-4)⁶. По-п'яте, при зверненні до зарубіжного досвіду привертає увагу та обставина, що конкурсним законодавством Німеччини, зокрема, була введена тотожна підстава відкриття конкурсного провадження. Німецькі науковці та практики вказують на цілу низку недоліків та проблемних питань, пов'язаних із введенням цієї "полегшеної" підстави⁷.

⁵ Вячеслав Степанов, *Несостоятельность (банкротство) в России, Франции, Англии, Германии* (Статут 1999) 54-5.

⁶ *Коммерческий кодекс Франции* (Захватаев В пер с фр, Волтерс Клувер 2008) 486.

⁷ Сергей Трушников, *Возбуждение производства по делам о несостоятельности в России и Германии* (Издательство юридического факультета СПбГУ 2006) 86-104; Герхард Папе, *Институт несостоятельности: общие проблемы и особенности правового регулирования в Германии. Комментарий к действующему законодательству* (БЕК 2002) 24-30.

Проте наша країна існує зовсім в інших соціально-економічних умовах, тому кількість проблем, що виникнуть на практиці, зросте в геометричній прогресії.

Рішення про доцільність існування чи, навпаки, відсутність тих чи інших обмежувачів матеріально-правової підстави відкриття провадження у справі про банкрутство вітчизняний законодавець має приймати, зважаючи на принципи розумності та доцільності, враховуючи, передусім, необхідність сталості економічного обігу, а отже, не залишаючи поза увагою створення такого правового середовища, при якому життєздатні суб'єкти мали би змогу протистояти зловмисним, спрямованим проти відновлення їхньої платоспроможності, прагненням кредиторів та одночасно були б усунені будь-які можливості уникнення боржником виконання своїх обов'язків.

Коло юридичних осіб – боржників, котрі підпадають під дію загальних положень новітнього законодавства про банкрутство суттєво відрізняється від кола суб'єктів банкрутства, що визначені Законом України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”⁸.

Під дію загальних положень Закону України “Про банкрутство” та його наступних редакцій підпадали лише суб'єкти підприємницької діяльності, що мали статус юридичної особи.

Відповідно до приписів норми ч. 1 ст. 1 Кодексу боржником, на якого розповсюджуються загальні положення зазначеного нормативного акта, може бути будь-який суб'єкт, що має статус юридичної особи незалежно від організаційно-правової форми, форми власності, від порядку його створення, від того, чи є він учасником відносин у сфері господарювання, чи ні, тощо.

Отже, поняття боржника, що вживається у Кодексі, відрізняється від його розуміння тим вітчизняним законодавством про банкрутство, що передувало йому. До боржників Кодекс відносить як суб'єктів комерційної, так і некомерційної діяльності. Зазначене розуміння боржника є новелою вітчизняного законодавства про банкрутство.

У національній юридичній науці висловлювалися різні думки щодо розповсюдження законодавства про банкрутство на суб'єктів некомерційної діяльності, які мають статус юридичної особи, але жодний із представників теорії права банкрутства не висловлював пропозиції щодо розширення кола суб'єктів банкрутства на всіх юридичних осіб.

З одного боку, віднесення суб'єктів некомерційної діяльності до кола боржників є бажаним з огляду на те, що при здійсненні їхньої основної

⁸ Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом (н 3).

діяльності може відбуватися й допоміжна діяльність, що може мати, відповідно до положень ст. 86 Цивільного кодексу України, характер підприємницької діяльності, 'яка призначена для досягнення господарських цілей'⁹.

Приписами ч. 1 ст. 52 Господарського кодексу України встановлена одна з основних ознак непідприємницької діяльності – відсутність мети одержання прибутку¹⁰. З цього приводу не можна не погодитися з думкою В. Рахмиловича, яку він висловив стосовно аналогічних положень у російському цивільному законодавстві:

<...> коли одержання прибутку є основною ціллю організації, а коли – побічною, у реальному житті визначити буває досить складно; одна мета може спеціально приховувати іншу, тому ця ознака залишається мало придатною для відмежування комерційних організацій від некомерційних. Крім того, незрозуміло, що може означати 'здійснювати підприємницьку діяльність остільки, оскільки це слугує досягненню цілей, завдяки яким організація створена, та відповідає цим цілям'. Тут, очевидно, повинно йтися просто про обмеження свободи розпорядження отриманим прибутком та право використовувати його тільки відповідно до статутних цілей некомерційної організації. Таким чином, ознакою, що відрізняє комерційні організації від некомерційних, за Цивільним кодексом України практично залишається право перших розподіляти отриманий прибуток між своїми учасниками та відсутність такого права у других¹¹.

Досить імовірною може бути ситуація, коли такі некомерційні утворення стають обтяженими великою кількістю незадоволених вимог кредиторів і, відповідно, мають значну кількість кредиторів.

З одного боку, зважаючи на зазначене вище, розширення кола боржників, на яких розповсюджуються загальні норми Кодексу, є кроком уперед у регламентації відносин банкрутства.

Проте слід мати на увазі, що положення Кодексу не застосовуються лише до юридичних осіб – казенних підприємств, а якщо так, то до всіх інших суб'єктів, котрі мають статус юридичної особи, крім зазначеного винятку, вони застосовуються (ч. 1 ст. 1, ч. 4 ст. 2).

Отже, не має значення, чи належить боржник до учасників відносин у сфері господарювання, чи є він юридичною особою приватного або публічного права, в якій організаційно-правовій формі він створений тощо.

⁹ Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.

¹⁰ Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV <<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>> (дата звернення: 04.06.2019).

¹¹ Виктор Рахмилович, 'Обязательство по возмещению убытков как одно из оснований признания банкротом' (2000) 11 *Право и экономика* 81-2.

Валерія Радзивілюк

За такою логікою законодавця під дію норм Кодексу можуть, зокрема, підпадати: установи, а саме: навчальні заклади (наприклад, дошкільної, середньої, професійно-технічної, вищої тощо освіти), культурні заклади (наприклад, бібліотеки, музеї, театри), медичні установи, зокрема й лікарні, тощо; непідприємницькі товариства, наприклад, фонди соціального страхування, які мають статус юридичної особи, громадські об'єднання зі статусом юридичної особи, політичні партії, релігійні організації, професійні спілки, об'єднання профспілок, кредитні спілки тощо; юридичні особи публічного права, зокрема, Секретаріат Кабінету Міністрів України, що має статус юридичної особи; суб'єкти, що відносяться до системи центральних органів виконавчої влади, зокрема, Міністерство юстиції України, Міністерство освіти і науки України, Міністерство фінансів України та ін.

З другого боку, не може бути ніякого логічного пояснення безпідставному розширенню кола потенційних банкрутів, використовуючи усіх суб'єктів, які мають статус юридичної особи та не є підприємницькими структурами.

Отже, нагально необхідним кроком у розв'язанні цієї проблеми є розширення у законодавчому порядку кола суб'єктів, на яких не поширюються приписи Кодексу.

Зокрема, В. Джунь обґрунтував недоцільність визнання осіб, що не мають статусу суб'єктів підприємницької діяльності, боржниками в розумінні їх такими законодавством про банкрутство: '<...> суб'єкти некомерційного господарювання не стають, як правило, реципієнтами товарного або фінансового кредитування у великих обсягах та зі значним колом кредиторів'¹².

Вагомим аргументом на користь цієї думки може бути те, що у багатьох провідних країнах світу законодавство про банкрутство (неспроможність), конкурсне законодавство містить положення, у яких зазначається коло суб'єктів, які не підпадають під його дію. Наприклад, під дію приписів про неспроможність Комерційного кодексу Франції (книга VI) підпадають лише юридичні особи приватного права, що здійснюють безпосередньо комерційну діяльність, або які не є комерсантами, але здійснюють економічну діяльність¹³. У США під дію законодавства про банкрутство не підпадають непідприємницькі установи, політичні структури, державні агенції, органи влади тощо¹⁴. Що стосується законодавства Німеччини про неспроможність, то його положення не розпов-

www.pravoua.com.ua

¹² В'ячеслав Джунь, *Інститут неспроможності: світовий досвід розвитку і особливості становлення в Україні* (Юридическая практика 2006) 246.

¹³ Комерческий кодекс Франции (н 6).

¹⁴ Олександр Бірюков, *Банкрутство (курс лекцій)* (Реферат 2004) 86.

сходжуються на майно федерації або землі як адміністративно-територіальної одиниці, зокрема й юридичних осіб публічного права, нагляд за якими здійснюється землею, а саме: громади як муніципальні одиниці, церковні об'єднання публічного права, публічно-правові кредитні установи незалежно від організаційно-правової форми¹⁵.

Якщо чинний Закон України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”¹⁶ не тільки зберіг, а й розширив коло окремих категорій боржників – суб'єктів підприємницької діяльності, на яких розповсюджуються особливості банкрутства, та положення щодо яких містяться у розділі VII, то приписами Кодексу таке становище було змінено в бік звуження кола названих категорій боржників¹⁷. Так, поза межами цього кола залишилися особливо небезпечні підприємства, містоутворюючі підприємства, суб'єкти підприємницької діяльності, що мають суспільну або іншу цінність для Автономної Республіки Крим або територіальної громади; сільськогосподарські підприємства; боржники, що ліквідуються власником, та ін.

Таке становище можна визначити як негативну тенденцію в українському законодавстві про банкрутство.

Диференційований підхід до суб'єктів, які мають особливий правовий статус, особливості сфери та виду діяльності, що ними здійснюється, тощо, вимагає дотримуватися при унормуванні відносин, пов'язаних із їхньою неплатоспроможністю, специфічних правил. Наявність таких правил, закріплених законодавством про банкрутство, допомагає збереженню балансу інтересів сторін, оскільки загальні провила, внаслідок особливостей цих боржників, не здатні повною мірою забезпечити права та інтереси не тільки кредиторів та боржника, а й суспільства загалом.

Треба також зазначити, що в сучасних системах банкрутства й неспроможності також спостерігається тенденція, яка відображає ще один аспект цієї проблеми. Останній пов'язаний із тим, що, залежно від розміру активів боржника, застосовуються різні схеми регулювання його неплатоспроможності. При такій диверсифікації процедури законодавець в одних випадках має на меті спростити нормативне регулювання (наприклад, якщо це невеликий бізнес), а в інших – захистити соціально-економічну інфраструктуру¹⁸, з огляду на те, що банкрутство певних

¹⁵ Трушников (н 7) 86-104; Папе (н 7) 85.

¹⁶ Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом (н 3).

¹⁷ У цьому разі не можна обійти увагою той факт, що вітчизняне законодавство все ж розширило коло суб'єктів банкрутства. Новелою законодавства про банкрутство є Книга четверта, в якій унормовуються особливості розгляду справ про неплатоспроможність фізичних осіб; боржників, зайнятих у сільському господарстві, та фізичних осіб – підприємців.

¹⁸ Степанов (н 5) 43.

Валерія Радзивілюк

суб'єктів господарювання може призвести до серйозної економічної кризи.

Вважаємо, що чим більше коло окремих категорій боржників підпадає під дію законодавства про банкрутство (щодо яких розроблені відповідні норми права), тим вище ефективність законодавства про банкрутство, що, зі свого боку, позитивно впливає на рівень розвитку національної економіки загалом та її складових зокрема, на захист інтересів не лише кредиторів, а й боржників та інших осіб, які беруть участь у провадженні у справі про банкрутство.

Як слушно зазначив із цього приводу В. Джунь:

<...> запровадження процесуальних особливостей банкрутства щодо окремих категорій боржників є реалізацією принципу процесуального плюралізму, який дозволяє застосовувати найбільш оптимальний варіант розв'язання проблем неплатоспроможності конкретної категорії боржників¹⁹.

При характеристиці новітнього законодавства України про банкрутство бажано звернути увагу на ще одну особливість Кодексу – у ньому відсутні норми, які присвячені мировій угоді як судовій процедурі банкрутства.

Дійсно, мирова угода у вітчизняному законодавстві про банкрутство була та є унормована не кращим чином, що, зі свого боку, негативно позначалося на бажанні застосовувати її на практиці. Проте зазначене не є приводом позбавляти сторони у відносинах банкрутства ще однієї можливості врегулювати борги та отримати задоволення своїх вимог. Складається враження, що замість налагодження механізму правового регулювання відносин банкрутства, як це робиться у розвинутих правових порядках, законодавець віддав перевагу найпростішому вирішенню проблем правового регулювання мирової угоди.

У науковій літературі була обґрунтована думка, що для підвищення ефективності вітчизняного законодавства про банкрутство законодавцю, перш за все, необхідно спрямувати свої зусилля на оптимізацію вже існуючих процедур, зокрема й такої судової процедури банкрутства, як мирова угода²⁰. Якщо спиратися на світовий досвід її правового регулювання та виклики вітчизняної практики, то це цілком здійсненне завдання.

Крім того, національному законодавцю слід враховувати тенденції розвитку сучасного законодавства про банкрутство, неспроможність у

¹⁹ Джунь (н 12) 104.

²⁰ Валерія Радзивілюк, 'Належність мирової угоди до процедур банкрутства' [2016] 6(92) Теорія і практика інтелектуальної власності 99-100.

зарубіжних країнах, вивчення якого дає змогу дійти висновку, що нині особливої значущості набувають законодавчо визначені *багатоваріантні можливості запобігання банкрутству*, неспроможності боржника та врегулювання його боргів. За допомогою застосування неліквідаційних процедур банкрутства, неспроможності відбувається мінімізація негативного впливу на економіку процесів, пов'язаних із неплатоспроможністю учасників ринкового середовища тієї чи іншої країни, та пом'якшення наслідків, обумовлених змінами, які відбуваються у національній економіці. Саме завдяки застосуванню різноманітних неліквідаційних судових процедур банкрутства не тільки задовольняються вимоги кредиторів неплатоспроможного боржника, а й відновлюється платоспроможність життєздатних боржників, відбувається врегулювання їхніх боргів, захист інтересів працівників неплатоспроможного боржника, а отже, відбувається оздоровлення вітчизняної економіки.

Нарешті, ще однією визначальною рисою новітнього законодавства про банкрутство є задекларована зміна його цільової спрямованості стосовно боржників, що мають статус юридичної особи. Такою метою є “задоволення вимог кредиторів”. Дуже симптоматичним є те, що саме така ціль законодавства про банкрутства була закріплена і в преамбулі першого вітчизняного законодавчого акта – Законі України “Про банкрутство” 1992 р.²¹.

Висновки. Ознайомлення лише з викладеними вище нововведеннями Кодексу України з процедур банкрутства дає змогу констатувати зміну його моделі та цільової спрямованості не тільки щодо боржників – юридичних осіб загалом, а й щодо основної категорії боржників – тих, хто має статус юридичної особи та є суб'єктами комерційної діяльності. Тож новітнє вітчизняне законодавство має яскраво виражену прокредиторську спрямованість.

Завдяки Кодексу у вітчизняному законодавстві про банкрутство з'явилися нові недоліки та прогалини. Деякі новели нормативно-правового акта дійсно спрямовані на подолання тих недоліків та прогалин, що існували та існують у чинному законодавстві. Проте Кодекс містить такі концептуальні зміни, наявність яких у ньому не може бути пояснена лише метою вдосконалення законодавства про банкрутство. Вважаємо, що ціла низка новел Кодексу може сприяти виникненню таких проблем, з якими раніше не стикалися ні боржник, ні кредитори, ні вітчизняна економіка загалом. У зв'язку з цим актуальними є: зміна та вдосконалення моделі новітнього законодавства про банкрутство, що запропонована Кодексом; вирішення проблеми досягнення належної якості законодав-

²¹ Про банкрутство (н 4).

ства про банкрутство, яка безпосередньо пов'язана з надійною правовою захищеністю суб'єктів відносин банкрутства, з досягненням балансу інтересів сторін та учасників названих відносин.

Вважаємо, що будь-яка реформа в сфері правового регулювання відносин банкрутства приречена на невдачу, якщо розглядати неплатоспроможність лише як легальну підставу перерозподілу власності, а банкрутство – як технічний механізм такого перерозподілу.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Biriukov O, *Bankrutstvo (kurs leksii) [Bankruptcy (Course of Lectures)]* (Referat 2004) (in Ukrainian).
2. Dzhun V, *Institut nespromozhnosti: svitovy dosvid rozvytku i osoblyvosti stanovlennia v Ukraini [Institute of Insolvency: World Experience of Enlightenment and Features of Formation in Ukraine]* (Iurydycheskaia praktyka 2006) (in Ukrainian).
3. Pape G, *Institut nesostoyatel'nosti: obshchiye problemy i osobennosti pravovogo regulirovaniya v Germanii. Kommentariy k deystvuyushchemu zakonodate'stvu [Institute of Insolvency: General Issues and Legal Regulation Peculiarities in Germany. Comment on Current Legislation]* (BEK 2002) (in Russian).
4. Shershenevich G, *Konkursnyy protsess [Competitive Process]* (Statut 2000) (in Russian).
5. Stepanov V, *Nesostoyatel'nost' (bankrotstvo) v Rossii, Frantsii, Anglii, Germanii [Insolvency (bankruptcy) in Russia, France, England, Germany]* (Statut 1999) (in Russian).
6. Trushnikov S, *Vozbuzhdeniye proizvodstva po delam o nesostoyatel'nosti v Rossii i Germanii [Initiation of Insolvency Proceedings in Russia and Germany]* (Izdatel'stvo juridicheskogo fakul'teta SPbGU 2006) (in Russian).

Edited and translated books

7. *Kommercheskij kodeks Francii* (Zahvataev V per s fr, Volters Kluver 2008) (in Russian).

Journal articles

8. Rakhmilovich V, 'Obyazatel'stvo po vozmeshcheniyu ubytkov kak odno iz osnovaniy priznaniya bankrotom' ['Indemnification Obligation as One of the Grounds for Declaring Bankrupt'] 2000 (11) *Pravo i ekonomika* 81-2 (in Russian).
9. Radzyviliuk V, 'Nalezhnist myrovoi uhody do protsedur bankrutstva' ['Affiliation of the Settlement Agreement to Bankruptcy Procedures'] [2016] 6(92) *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti* 99-100 (in Ukrainian).

Valeria Radzyviliuk

CONCEPTUAL CHANGES IN THE TARGETED FOCUS OF THE MOST RECENT BANKRUPTCY LEGISLATION

ABSTRACT. The development of legal regulation of bankruptcy relations is influenced, as a rule, not only by political but also primarily socio-economic factors. Therefore, there is always relevance in the problem ensuing from the issue of the extent to which the national bankruptcy system is consistent with the level of our country's socio-economic development which is currently characterized by an extended period of transition to well-developed market relations. Such internal circumstances create a favorable environment for redistribution of property and mass bankruptcies. At the same time, there is an infringement of interests not only of specific participants to bankruptcy relations, but also the interests of the State as a market regulator. The balance of interests of the parties and participants to bankruptcy relations for the sake of their efficient and optimal legal regulation is the main goal sought by legislators of all modern countries worldwide.

The purpose of this article is to study the provisions of the most recent bankruptcy legislation, the content of which will allow determining the system of bankruptcy which it refers to and, therefore, allow ascertaining the reliability of legal protection of the main actors to the relations of bankruptcy; the article also presents a statement of the author's vision regarding the areas where relevant provisions of national bankruptcy legislation may be improved and thus a contribution can be made to overcoming the issues which may arise when such provisions are implemented in practice.

It is established that upon adoption of the most recent bankruptcy legislation, legal regulation of relations involving debtor's insolvency and bankruptcy have entered a new phase of their development. In this regard, a response is needed to the question: what is the targeted focus of the most recent bankruptcy legislation of Ukraine; do its rules contain enough provisions which can be conducive to resolution of the issues arising from redistribution of rights of the parties and participants to relations of bankruptcy? Redistribution of rights of the parties and participants to relations of bankruptcy, the degree of protection of their interests, and a balanced distribution of losses between them – these are the most important issues in the system of national legal regulation of relations involving insolvency and bankruptcy. That is why these issues require further research.

The author comes to the conclusion that the processes underway in the socio-economic environment of the leading countries of the world cause a change in the provisions governing the relations of debtor's insolvency and its bankruptcy (insolvency). Currently, protection of creditors' rights, although being the main objective of regulation of the mentioned relations, is not the only one, since the purpose of the provisions of bankruptcy (insolvency) legislation is to ensure a balanced protection of interests of the parties and participants to these relations: debtor's employees, investors, debtor's founders (members) and others, and also to facilitate the conservation of sustainability of the national economy.

KEYWORDS: bankruptcy legislation; bankruptcy relations; debtor; creditors; balance of parties' interests.